

Memorialbanken

En lista på inkomna förslag på memorialnamn till kommande platser och gator

Förslag: Elsa "Necke" Sanfridsson född Svensson – framstående idrottspersonlighet från Lidköping

Motivering: Elsa Sanfridsson är en av Lidköpings främsta kvinnliga friidrottare genom tiderna och har sina rötter i Lidköpings kommun. Hennes namn skulle passa på en plats kopplad till Framnäs eftersom hon gjorde sina första stora prestationer inom idrotten där och eftersom första Dam SM ägde rum på Framnäs IP 1927.

Historia:

Elsa "Necke" Sanfridsson förr Svensson
1906 – 1992

Elsa Sanfridsson är en av Lidköpings främsta kvinnliga friidrottare genom tiderna. Hon föddes i Fästa och blev tidigt idrottsintresserad. På Elsa Svenssons tid ansågs det vara skadligt för tjejer att idrotta, men Elsa tog medaljer och slog rekord på idrottsarenorna trots fördomarna. Hon hade övat som liten flicka hemma i Nickertviken, i tävlingar mot pojkarna. Hon kunde kasta, springa och hoppa! Elsa fick smeknamnet "Necke" när hon slog igenom som idrottsstjärna, efter Nickertviken på Kålland där hon föddes.

Elsa gick med i Lidköpings Idrottssällskap som år 1926 bildade en egen damsektion. År 1927 anordnades det första Dam SM i friidrott på Framnäs IP i Lidköping. Där fick publiken se Elsa ta guldmedalj i kulstötning bland annat. Senare samma år slog hon världsrekord i samma gren! Allt detta trots stort motstånd mot kvinnoidrott på 1920-talet. Experter och läkare hävdade att kroppsansträngningar för kvinnor var skadliga och att man bör avgränsa deras idrottande till grenar där kjol kan bäras. Även Elsas karriär påverkades av fördomar mot kvinnlig idrott och hade det inte varit för dessa hade hon deltagit i OS i Amsterdam år 1928 men dit fick hon aldrig åka. Men Elsa kom igen och även om det bara räckte till en sjätteplats så slog Elsa sitt personbästa och tidigare världsrekord i kula vid damolympiaden i Prag år 1930. Efter sin idrottskarriär har Elsa dessutom, som första kvinna, fått utmärkelsen Stor Grabb inom Svenska Friidrottsförbundet.

Efter flera SM-guld och topplaceringar i både Olympiska spel och världsmästerskap hade Elsa redan på sin egen tid etablerat sig som en av de absolut främsta idrottarna i Lidköpings historia. En liga där hon tillsammans med några få än idag placeras i då man diskuterar Lidköping i större idrottsliga sammanhang. Elsa "Necke", som hon kallades, hade också ett sprudlande humör och handlade med omtanke. Att dessutom som första kvinna i Sverige bli utsedd till Stor grabb inom den anrika disciplinen friidrott, är något som ur ett feministiskt perspektiv satt sina spår i historien och är värt att uppmärksamma. *källa: Vänermuseet*

Damolympiaden i Prag 1930 Foto: Lidköpings Idrottshistoriska sällskap, Idrottsmuseet

Förslag: Marianne Westman, formgivare Rörstrand

Motivering: För platsen utanför Rörstrand Museums entré föreslås Marianne Westmans plats med motiveringen att hon är den en av de mest kända formgivaren på Rörstrand, mycket folkkär och känd både i och utanför Sverige. Hon lär ha en stor beundrarskara i Japan där skandinavisk design är het. Hennes formgivning ska ha stått för 45 % av företagets omsättning under en period. Hon har ju dessutom formgivit servisen Mon Amie vars blå blomma av många nästan uppfattas som ett andra varumärke för Rörstrand. Marianne Westman gick bort 2017.

Historia:

underglasyr, täcker nästan helt den vita bakgrunden. Det täta mönstret var nytt och kändes både ungdomligt och romantiskt. Servisen, som var i produktion mellan åren 1952 och 1987 och tillverkades i fältspatporslin, fick i mitten av 1960-talet pris för utmärkt servis.

I serviser som Pomona, 1956–1971, och Picknick, 1956–1969, hämtade Marianne Westman motiven från trädgårdslandet. De grafiska mönstren av lök, ärtor, morötter och rödbetor med mera var handmålade i glada färger omgivna av tryckta svarta konturer. De tillverkades i ugnselfast flintgods och kunde enligt idén, som rörstrandsformgivarna Hertha Bengtson och Marianne Westman arbetade efter, tas direkt från ugnen till bordet. Nytt var att Marianne Westmans praktiska bordsserviser kompletterades med udda delar som skärbrädor, smöraskar och förvaringsburkar. Hon ville se det dukade bordet som en helhet och skapade därför kompletterande mönster till duktyger, handdukar och mattabletter. Flera av mönstren trycktes hos Westmans Textil- och Designateljé i Falun som drevs av Marianne Westmans syskon Bror, Inga-Lill och modern Margit.

Under 1950-talet återupptog Rörstrand tillverkningen av barnserviser och Marianne Westman gjorde ett tiotal. Hennes barnservis berättade en historia som kunde följas från muggen och till den djupa och flata tallriken. Göran, Pip, Firre och Pippi-Bofink är namnen på några av hennes dekorativa barnserviser.

Marianne Westman hade på en av sina studieresor sett ett saltglaserat gråaktigt stengods i tyska fabriker, som hon fick Rörstrand att ta fram. Det nya stengodset tålde att formas, torkas, dekoreras och glaseras före bränning, vilket innebar stora vinster för företaget.

I slutet av 1950-talet kom Marianne Westmans ateljéproducerade roliga burkar med trälock i teak. De tillverkades i stengods med handmålade u-formade dekorer i koboltblått. Kryddburkarna har en etikett i svart med en ljus text av kryddans namn i skrivstil. De större burkarna har etiketter med skrivstil som Mors godaste sylt, Lingon, Sylt och Sill i dill. Burkar gjordes även till andra ändamål och med enklare dekorer men alla namn är angivna med den karakteristiska runda handstilen.

Under 1960-talet fick Marianne Westmans kvinnliga dalasläktingar namnge hennes stengodsserviser. De ateljéproducerade rustika serviserna har namn som Lotta, Ida och Elisabeth. Färgerna i serviserna är blåa och gröna. Lotta och Elisabeth har handmålade breda banddekorer. År 1964 gjorde Marianne Westman debut med konstgods. Det är ett unikt stengods som täcks med grön eller grå celadonglasyr, men oftast är nedre delen av föremålet oglaserat. För sitt unika stengods fick hon guldmedalj i Faenza i Italien och för servisen Elisabeth erhöll hon den tyska utmärkelsen Die Gute Industriform. År 1970 fick Marianne Westman åter en guldmedalj i Faenza. Denna gång för den ugnssäkra servisen Peru, som har en mörkbrun metallskimrande glasyr.

År 1964 utförde Marianne Westman den keramiska reliefen ”Spegeln” till Eskilstuna kulturhus och ytterligare en relief 1965 till Sörbyskolan i Gävle.

Rörstrand, som köptes upp av Upsala-Ekebykoncernen, sade hösten 1970 upp 200 porslinsarbetare och alla sina konstnärer. En av dem var Marianne Westman som stod för cirka 45 procent av fabriken formgivning. Två veckor under sommaren 1971 målade hon nya dekorförslag eftersom hon inte ville att andra skulle dekorera hennes modeller. Hon målade

banddekorer i färger, orange och brungrönt, som låg helt rätt i tiden. Servisen som fick namnet Annika blev en stor framgång och producerades fram till 1981. Den blå servisen Mira–Mar kom till på liknande sätt.

Åren 1972–1977 frilansade Marianne Westman för Skrufs Glasbruk AB. Hon gjorde den bulliga hushållservisen Le Chef som bland annat innehöll korkförsedda flaskor för olja och vinäger, stapelbara skålar för snacks, vinkaraffer med mera. Hennes glasburkar fick rutiga hättor. Även förpackningarna dekorerades med hemtrevliga rutor. Hon formgav även ostbrickor. Både ostbrickan och den rutiga hättan kopierades av andra firmor efter första visningen på Frankfurtmässan i Tyskland.

Marianne Westman, som sedan 1954 fått sex internationella guldmedaljer och andra utmärkelser i internationella tävlingar både i USA och Europa, började 1972 som kontraktsanställd formgivare för porslinskoncernen Hutschenreuther AG i Tyskland. Hon lyckades väl med sina serviser som Set for Singles, Hot set och Kristina, men de nådde aldrig Sverige på grund av D-markens höga kurs. Själv menade hon i en intervju 2008 att Hot set var hennes bästa servis.

Efter 21 års verksamhet på Rörstrand och 21 år i Tyskland pensionerade sig Marianne Westman och återvände för gott till sin barndomsstad Falun år 1993. Hon medverkade i 2000-talets nya retotrend genom att 2008 låta Mon Amie i förstorat mönster nylanseras i en modern kollektion av muggar, skålar och tallrikar. Marianne Westman samarbetade även med Almedahlskoncernen och flera av hennes 1950-talsmönster återkom nu i textil metervera, handdukar, servetter, pläddar, grillvantar, kuddar men även på brickor, tallrikar med mera.

Marianne Westman avled i Falun 2017 och ligger begravd på Hosjö kyrkogård utanför staden.
Birgitta Flensburg

Källa: www.skbl.se/sv/artikel/IngeborgMarianneWestman, Svenskt kvinnobiografiskt lexikon (artikel av Birgitta Flensburg), hämtad 2022-06-10.

Foto: Rörstarand museums arkiv

Förslag: Uno Falkengren, fotograf

Motivering: Fotograf Uno Falkengren, född i Lidköping som son till grosshandlare Gösta Falkengren, anses vara den piktorialistiska epokens främsta utövare i Sverige.

Historia: Uno Falkengren föddes i Lidköping 1886 som son till en grosshandlare. Genom sitt intresse för fotografiet tog han sig ut i Europa och var verksam som fotograf när fotografiet utvecklades på många fronter, tekniskt och stilmässigt.

I det falkengrenska huset, ett av "träslotten" på Esplanaden, föddes år 1889 grosshandlarsonen Uno Falkengren. Han var mycket olik sin far Gustav Falkengren, en framgångsrik handelsman med ett bondskt sätt. Kanske hade han ärvt sina förfinade och estetiska egenskaper av modern Irené Falkengren (född Ringdahl).

Som elev på elementarläroverket undervisades han i teckning av fotografen Simon Ander som vid sidan av läraryrket drev fotografisk ateljé i Lidköping. Som tonåring inredde Falkengren ett mörkrum i föräldrahemmet där han odlade sitt intresse. Som ung arbetade han i Bergviks klädesfirma vid Nya stadens torg, men fick några år senare börja som lärling hos Lidköpings hovfotograf Werner Lindhe.

20 år gammal lämnade han hemorten för Stockholm och John Hertzbergs ateljé, men flytten gick snart vidare till Dresden, Tyskland. Här tog han in violinister vid fotograferingarna för att skapa stämning. I Dresden lärde han känna Henry B Goodwin, den kände tysk-svenske fotografen.

När första världskriget bröt ut återvände han motvilligt till Lidköping och öppnade med faderns hjälp ateljé i Göteborg där han kom i kontakt med konstnärer och skådespelare.

Snart ansåg Falkengren att Göteborg vara en småstad och flyttade till Stockholm igen där han 1916 tog tjänst som chef på NKs nyöppnade fotografiska avdelning. Där var hans speciella porträttkonst uppskattad men inte hans rutiner. Han vägrade fotografera före klockan 14 och han ogillade att behöva använda personalingången. Han sa upp sig redan året därpå och öppnade istället en egen ateljé. Dramatens skådespelare och konstnärer blev stamkunder och han tog endast emot en kund om dagen. I slutet av 1910-talet var hans porträttfotografi vida känt i Europa. Han ställde ut i både London och Paris.

1922 dog fadern som under alla år bekostat sonens speciella och konstnärliga, men allt annat än vinstgivande, fotoverksamheter. Faderns arvet använde han bland annat till öppnandet av en ateljé i Berlin 1924, något han drömt om länge. Berlinvistelsen blev kortvarig och 1925 tog han sitt sista fotografi där. Han återvände till Stockholm för att ägna sig åt antikvitetshandel. Uno Falkengren anses vara den piktorialistiska epokens främsta utövare i Sverige. Stilriktningen var målerisk, drömsk och romantisk. Uno Falkengren avled 1964.

Foto: Vänermuseets arkiv